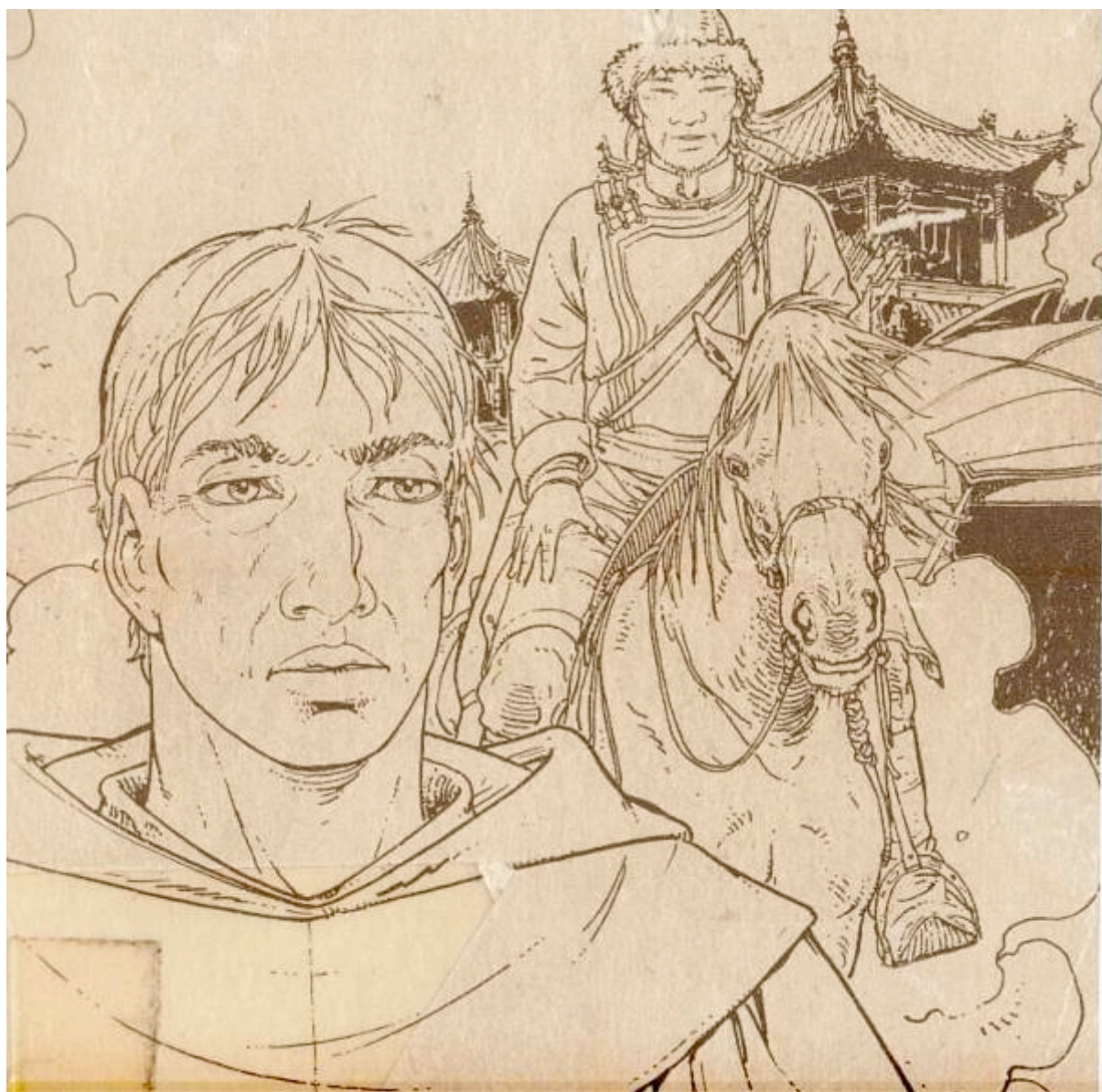

Itinerarium

fratris Willielmi de Rubruquis
(1253-1255)

B.Gevaert
Sint-Lodewijkscollege

Mongools krijger arriveert met gevangenen in het gerkamp.

1. De Mongoolse opmars

Hoewel het land Mongolië in de Middeleeuwen onbekend was, waren er wel al vanaf de Oudheid (via de Parthen) handelscontacten met de nog verder gelegen *Seres* (de Chinezen). In Mongolië zelf bestond er aanvankelijk minder interesse, hoewel er door **Chinggis Khaan** een groot verenigd rijk was ontstaan. Dit rijk vormde een geduchte concurrent, zowel voor de islamitische als de christelijke wereld. Toch bood het rijk ook mogelijkheden: voor het Westen konden de Mongolen een potentiële bondgenoot zijn in de strijd tegen de Islam én ook voor de handel waren ze beslist een interessante partner.

Chinggis Khaan (1162-1227)

Niet dat het Westen de handel met de Mongolen zelf interessant zou vinden, maar de Westerse kooplui konden langs de zijderoute – met toestemming van de Mongolen - trekken naar de legendarische rijkdommen van China. Sommigen offerden zelfs de mogelijkheid van een bekering van de Mongolen...

Maar dit draaide anders uit: de Mongolen waren helemaal niet geïnteresseerd in een Westers bondgenootschap, laat staan in een bekering tot het christendom. Bovendien kwam de zogenaamde *Pax Mongolica* er slecht op neer dat de Mongolen de volkeren die zich onderwierpen aan hun heerschappij niet vernietigden... Sterker nog: Ze begonnen zelfs met een offensief naar het Westen. In 1240 waren ze onder **Ögödei** al opgerukt tot in Hongarije en Noordoost Italië. De Westerse legers werden in 1241 achtereenvolgens verslagen bij Mohi (Bela IV) en Liegnitz (Hendrik II). Ze stonden machteloos tegen de Mongoolse cavalerie...

Zonder enige twijfel zouden de Mongolen de rest van Europa overspoeld hebben, maar door het overlijden van de grootkhaan Ögödei in 1242 kwam een onderbreking in de Mongoolse expansie. De Mongoolse wet schreef immers voor dat alle legeraanvoerders bij het sterfgeval van de khaan onmiddellijk naar hun thuisland moesten terugkeren voor de *koeriltai*, waar de nieuwe Khaan (leider) verkozen werd.

2. Westers diplomatiek offensief

Innocentius IV

Nu de Mongolen ijlings vertrokken waren, kreeg het Westen een korte adempauze waarvan de pas verkozen **paus Innocentius IV** gebruik van maakte om in 1245 in Lyon een concilie bijeen te houden. Het belangrijkste punt op de agenda was de dubbele dreiging die er bestond voor het christendom: de expansie van de islam en het nieuwe gevaar van de oprukkende Mongolen.

De paus wachtte niet op de resultaten van het concilie (waar later trouwens beslist werd om in Europa een school te openen voor oosterse talen, o.a. het Mongools) en stuurde al in 1245 gezanten onder leiding van de Arabisch en Chaldeeus sprekende Andreas van Longjumeau naar de koning van de Tartaren.

De paus feliciteerde de Mongolen met hun overwinningen maar spoorde hen ook aan om zich te bekeren tot het christendom. De paus was ervan overtuigd dat hij succes kon hebben, want er waren geruchten dat er onder de Mongolen nestoriaanse¹ christenen waren.

Na het mislukken van een eerste poging, werd een tweede pauselijk gezantschap in 1246 gestuurd, deze keer onder leiding van de Italiaanse franciscaan Jan van Plan Carpine (1180-1252), die een uitgebreid reisrelaas schreef: *Ystoria Mongalorum quos nos Tartaros appellamus*. Hij ontmoette de nieuwe grootkhaan Koeyoek, zoon van Ögödei en kreeg van hem een brief mee voor de paus.

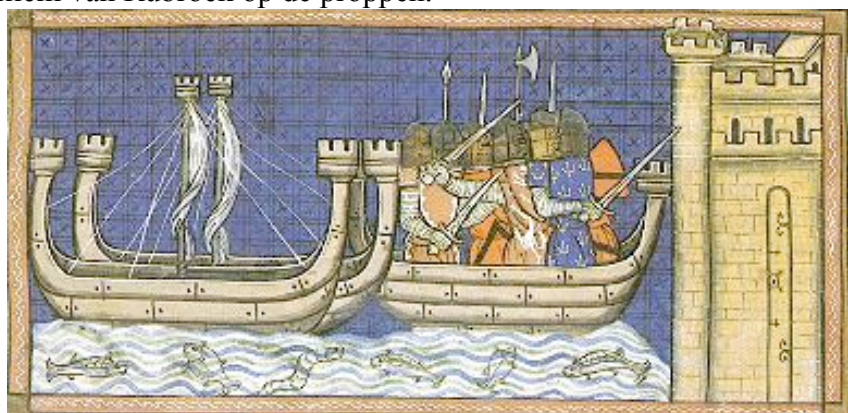
Een derde pauselijk gezantschap werd gestuurd onder leiding van de dominicaan Ascelinus van Cremona. De zending werd een compleet fiasco door het ondiplomatisch optreden van Ascelinus. Zijn gezel Simoen van Sint-Kwintens, schreef het reisrelaas onder de titel: *Historia Tartarorum*.

Lodewijk IX ontscheept naar het Heilige Land.

Maar ook de Franse **koning Lodewijk IX**, de Heilige (1226-1270), kon niet uitblijven. Toen hij zich in het kader van zijn leiderschap in de zevende kruistocht op Cyprus bevond (1248), werd hij benaderd door twee nestoriaanse christenen, gezanten van de Perzische khaan. Deze nestorianen legden de koning een brief voor waarin ze hem een verbond tussen de Mongolen en de 'Franken' voorspiegelden die voor het Westen niets dan voordelen zou opleveren. Andreas van Longjumeau, die ondertussen de raadgever was geworden van Lodewijk IX, werd in allerijl naar de grootkhaan **Koeyoek** gestuurd, maar die was ondertussen overleden. De weduwe van Koeyoek was helemaal niet te vinden voor een bondgenootschap en eiste in een brief (1251) de volledige onderwerping van het Westen op!

In deze patsituatie kwam Willem van Rubroek op de proppen.

Lodewijk IX voert oorlog in het Heilige Land

¹ Nestorianen < Nestorius was patriarch van Constantinopel in de 5de eeuw. Hij werd door het concilie van Efese afgezet omdat hij voorhield dat in Christus twee personen, een goddelijke en een menselijke, aanwezig zijn. Dit strookte niet met de toenmalige leer dat er in Christus geen twee *personen*, maar twee *naturen* aanwezig waren.

3. Willem van Rubroek

Willem van Rubroek werd omstreeks 1215 in het Vlaams dorpje Rubroek bij Kassel geboren. In een brief die hij in 1255 aan koning Lodewijk IX schreef noemt hij zich

frater Willelmus de Rubruc, in ordine fratrum minorum minimus.

Op basis van de ‘familienaam’ van Willem is er lange tijd discussie geweest over de precieze afkomst van de minderbroeder (franciscaan), maar tegenwoordig zijn geleerden het er over eens dat Willem niet afkomstig was van Ruisbroek (bij Brabant), maar van Vlaanderen.

Tijdens zijn opleiding leert Willem kerklatijn, de taal waarin hij zijn reisverslag schreef, Frans en Grieks. Later zou hij ook nog Arabisch geleerd hebben. Zijn moedertaal is onweerlegbaar het Diets. Wellicht zou hij bij een verblijf in Parijs zijn ordegenoot Jan van Plan Carpine gekend hebben, waardoor hij belangstelling zou gekregen hebben voor het Oosten.

Omstreeks 1250 bevond Willem zich in Palestina, waar een klooster van zijn orde was. Hier ontmoette hij in 1251 Andreas van Longjumeau, die net uit het rijk van de Mongolen was teruggekeerd met slecht nieuws.

Willem wou echter niet omwille van diplomatieke redenen naar Mongolië reizen, maar om er – in de geest van de bekeringsijver van zijn orde – het christendom te verspreiden. Uiteraard steunde de Franse koning dit initiatief, hij vroeg hem zelfs om lange brieven te schrijven over wat hij daar zou te zien krijgen. Hoewel het gezantschap niet officieel was, kreeg hij toch van de Franse koning een brief mee voor **Sartak**, de Mongoolse khaan die het dichtst bij hen in de buurt was, nl. in Rusland.

Hoewel de brief vertaald was in het Arabisch en Syrisch werd hij toch verkeerd geïnterpreteerd door Sartak als een aanbod om een Mongools-Frans bondgenootschap te maken tegen de moslims. Sartak stuurde Willem door naar **Batoe**, zijn vader en overste in gezag (Hij was leider van de zogenaamde Gouden Horde), die de monnik vervolgens doorstuurde naar **Mangoe** (variant: **Möngke**), de nieuwe Mongoolse grootkhaan na Koeyoek. De tocht van Willem werd dus onvoorzien langer: een bezoek aan de toenmalige Mongoolse hoofdstad Karakorum en de reis door de steppe lagen waren helemaal niet gepland.

4. Reisweg

Eind 1252 of begin 1253 verliet Willem Akko in Palestina om via Cyprus naar Constantinopel te gaan, waar hij aan het hof van keizer Boudewijn II zijn reis voorbereidde.

Hij bracht er zijn reisgezellen bijeen: Bartholomeus van Cremona, een ordegenoot die lange tijd aan het hof van de keizer gewerkt had en Gosset, een Frans clericus. Verder zouden ook een knecht die enkele woorden Mongools sprak en als tolk fungeren en Nicolaas, een vrijgekochte slaaf hem vergezellen.

Op **7 mei 1253** verlieten ze per schip de Bosporus en legden twee weken later aan in Soedak, aan de andere oever van de Zwarte Zee. Hier kochten ze zes wagens met span en vijf extra rijdieren om de reis over het land verder te zetten. Na drie dagen ontmoetten ze de eerste Mongolen.

Op **21 juni** stak hij de Don over en op 30 juni bereikte hij het kamp van Sartak in Rusland die hem doorstuurde naar Batoe waar hij vijf weken verbleef. Met Batoe maakte hij de nomadentrek mee en leefde in het gerkamp.

Op **14 september** kreeg hij van Batoe de opdracht zich naar de grootkhaan Mangoe te begeven, wat Willem deed zonder Gosset en Nicolaas.

Tot 1 november trokken ze door de Karachensteppe, die toen bewoond werd door een Turkssprekende volksstam.

Na een kleine omweg op zoek naar Duitse gevangenen van de Mongolen en een rustpauze werd de reis hervat door de eindeloze Mongoolse steppe.

Uiteindelijk bereikte Willem het gerpaleis van de grootkhaan, maar werd verplicht om samen met het gerkamp door te reizen naar Karakorum, dat hij bereikte op **5 april**, ruim 20 jaar voor de veel beroemdere Marco Polo dat zou doen. In de stad trof hij twaalf tempels aan, toegewijd aan boeddhistische goden, twee moskeeën én een christelijk nestoriaanse kerk.

Op **24 mei** werd hij opnieuw ontvangen door de grootkhaan en na een deelname aan een theologische discussie tussen christenen, boeddhisten en moslims kreeg hij een brief mee voor de Franse koning met het bevel tot onderwerping. Willem moest dus terugkeren...

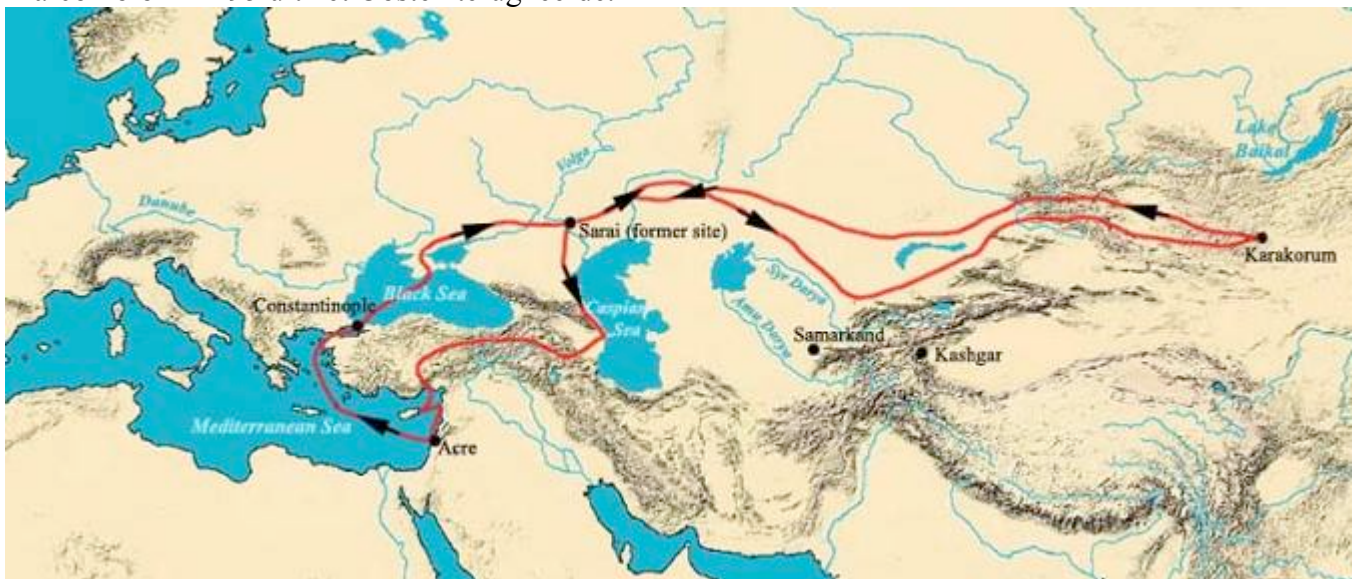
Ondertussen was Bartholomeus ziek geworden toen Willem de terugreis aanvatte. Maanden reisde hij zonder ook maar één teken van beschaving te ontmoeten.

Op 16 september belandde hij opnieuw bij Batoe waar hij Gosset en Nicolaas terugvond, die door de Mongolen als slaven behandeld werden. Op **Kerstmis 1254** verbleven ze in de buurt van de Araratberg (in het huidige Azerbeidjan), de verdere terugreis naar het Westen werd nu aangevat en duurde ongeveer acht maanden. Via Aleppo bereikte Willem Kurc op de zuidoostelijke kust van Klein-Azië, vandaar scheepste hij in naar Cyprus, maar Lodewijk IX was al vertrokken.

Via Tripoli, waar hij zich op **15 augustus 1255** bevond, belandde hij opnieuw bij zijn vertrekpunt Akko. In deze stad, in het franciscanenklooster, schreef hij zijn verslag voor Lodewijk en vroeg of hij naar Frankrijk mocht komen om enkele van zijn ordegenoten in Parijs te zien voor hij zich definitief in het Heilige Land zou vestigen.

Willem mocht naar Frankrijk terugkeren waar hij de Engelse geleerde en franciscaan Roger Bacon ontmoette. Deze was sterk geïnteresseerd in Willems verslag en discussieerde er herhaaldelijk met zijn ordegenoot over.

Over het verdere leven van Willem is niets bekend. Heeft hij zich in Palestina opnieuw gevestigd? Wanneer is hij gestorven? Volgens een bepaalde bron was hij nog in leven toen Marco Polo in 1295 uit het Oosten terugkeerde.

Kaart met de omzwervingen van Willem van Rubroek

5. Belang van het reisverslag

Het verslag van Willem van Rubroek is omwille van tal van redenen van onschatbare waarde voor tal van wetenschappelijke kennisgebieden:

- Antropologisch: het levert ons een goede beschrijving van hoe de Mongolen leefden in de 13de eeuw, nog voor er sprake was van Chinese invloed
- Geografische we krijgen niet alleen antropologische, maar ook geografische informatie over het Aziatische binnenland
 - o Willem was de eerste die beweerde dat de Kaspische zee een meer was en geen golf van een of andere zee in het noorden
 - o Hij wees de bronnen van de Don en Oeral aan
 - o Hij peilde naar de diepte van de Volga
 - o Hij geeft een accurate beschrijving van Karakorum dat rond 1380 verwoest werd
- Literair: is het verslag een typevoorbeeld van een goed reisverhaal, dat qua objectiviteit veel betrouwbaarder is dan het verslag van Marco Polo!
- Linguïstisch: Willem let op de talen die hij tijdens zijn reis ontmoet: hij wees op de overeenkomsten tussen de Slavische talen, maar ook tussen andere oosterse talen. Hij was de eerste die betrouwbare informatie verschaftte over de Krimgoten.
- Godsdienstwetenschappelijk: Willem beschrijft als ooggetuige de verschillende religies die getolereerd worden aan het hof van de grootkhaan. Hij was de eerste Westerling die er in slaagde om met de grootkhaan te discussiëren over religieuze kwesties, samen met de nestorianen. Hij is ook de eerste die schrijft over de lama's in het Tibetaanse boeddhisme.

Ondanks de hedendaagse antropologische, geografische, literaire, linguïstische en godsdienstwetenschappelijke waarde was Willem zelf in zijn eigenlijke opzet niet geslaagd: Hij kon de Mongolen niet overtuigen om zich tot het christendom te bekeren (anderen zouden hier veel later wel in slagen) en ook op diplomatiek vlak moest hij de Franse koning vertellen dat er weinig hoop was voor een Franco-Mongools bondgenootschap...

De eindeloze Mongoolse steppe in Hentii

6. Het Reisverhaal van Willem van Rubroek

6.1. De provincie Gazaria.

Na het vertrek uit Constantinopel reist Willem door naar Soedak (Soldaja) waar hij toekomt op 21 mei 1253. Hier koopt Willem de wagens en de paarden en vertrekt op 1 juni naar Sartak.

Postquam ergo recessimus de Soldajā, tertiā die invenimus Tartaros: inter quos cum intraveram, visum fuit mihi recte quod ingrederer quoddam aliud saeculum. Quorum vitam et mores vobis describam prout possum.

*inter quos cum... = et cum inter eos
recte: plotseling
prout : in zoverre als*

1. Hoe omschrijft Willem dat hij in een andere wereld is terechtgekomen?
2. Wie is de 'vobis' waarvan sprake is in de tekst?

6.2. De Tartaren en hun woningen.

*Het huis waarin ze slapen, is op wielen gebouwd en rust op een hoepel van gevlochten twijgen. Als dak gebruiken ze stokken die bovenaan samenlopen in een kleine cirkel. Daar steekt als schoorsteen een trechter uit. Dit gebinte overtrekken ze met wit vilt (**filtrum**) en heel dikwijls bestrijken ze dat nog met kalk, witte aarde of beenderpoeder om het nog meer te laten glanzen. Het gebinte overtrekken ze soms ook wel eens met zwart vilt. De trechter bovenop versieren ze met kleurrijk schilderwerk. Voor de ingang hangen ze een mooi versierd stuk vilt.*

ger in Hentii

Consuunt enim filtrum coloratum in faciendo vites et arbores, aves et bestias. Et faciunt tales domos ita magnas, quod habent triginta pedes in latitudine.

Ego enim mensuravi semel latitudinem inter vestigia rotarum unius bigae viginti pedum: et quando domus erat super bigam excedebat extra rotas in utroque latere quinque pedibus ad minus. Ego numeravi in unā bigā viginti duos boves trahentes unam domum.

consuere: aan elkaar naaien, *vitis:* wijnstok

latitudine < *latus*

mensurare: meten

ad minus: minstens

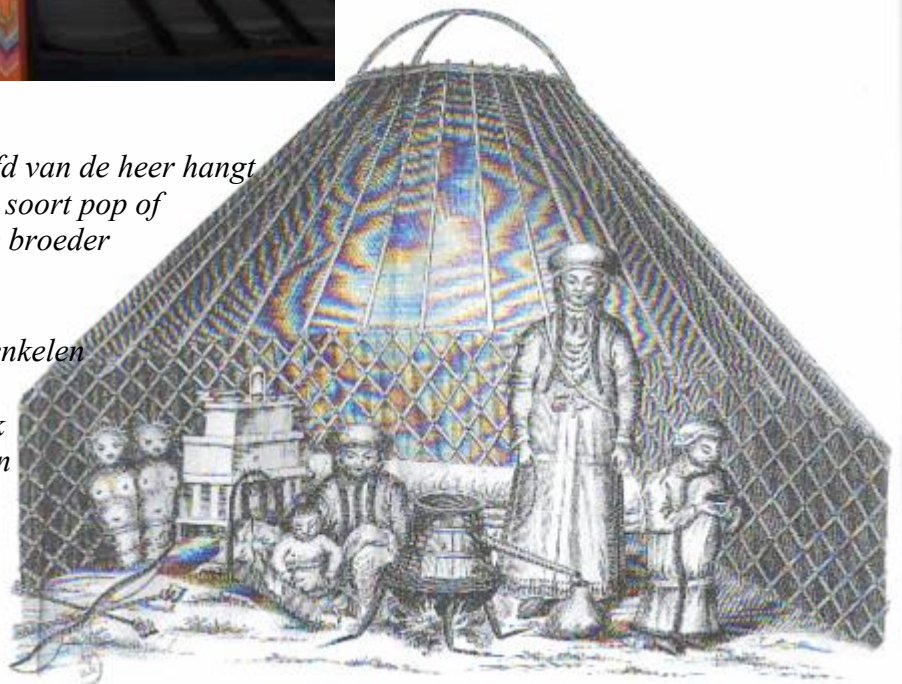
1. Vergelijk de beschrijving die Willem geeft van de Mongoolse *ger* met de foto's van de hedendaagse *ger*
2. Vergelijk ook met onderstaande 18de eeuwse afbeelding.

Aan de wand boven het hoofd van de heer hangt altijd een vilten beeldje, een soort pop of mascotte. Ze noemen het de broeder van de heer...

Voor elke drinkpartij besprenkelen ze eerst het beeld boven het hoofd van de heer met drank en daarna de andere beelden volgens hun rang.

...

6.3 Hun levensmiddelen.

Wat hun voedsel en levensmiddelen betreft kan ik zeggen dat ze alle dode dieren, onverschillig welke eten. (...).

In de zomer evenwel hebben ze, zolang ze koemis kunnen drinken, geen ander voedsel nodig dan deze merriemelk.

6.4. Hoe ze koemis (*cosmos*) bereiden.

Willem spreekt erg enthousiast over de Mongoolse specialiteit koemis²:

Zodra ze slaan begint de melk te schuimen als jonge wijn, zuur te worden en te gisten. Ze kloppen er zo lang op tot ze de boter kunnen spanen. Dan proeven ze de melk. Als hij scherp genoeg smaakt, is de drank klaar. Bij het drinken zelf bijt hij op de tong als raspende wijn, maar hij laat een smaak na van amandelmelk. Koemis maakt de mens opgeruimd, brengt zwakke hoofden in een roes en doet overvloedig wateren.

Na zijn beschrijving van het melken van paarden, lezen we hoe ook andere zuivelproducten bereid worden:

De overblijvende karnemelk laten ze heel sterk verzuren. Dan wordt ze gekookt tot ze kartelt. Die klonters leggen ze in de zon te drogen, waar ze zo hard worden als metaalschuim. Dit goedje wordt dan in zakken opgeborgen voor de winter...

Melkproducten die drogen bovenop een ger in de provincie Hentii

6.5. De dieren die ze eten, de klederen en de jacht.

Faciunt etiam braccas de pelliibus. Divites etiam furrant vestes suas de stupā setae, quae est supra modum mollis, et levis et calida. Pauperes furrant vestes de telā de bambasio, de delicatiori lanā quam possunt extrahere: de grossiori faciunt filtrum ad cooperiendum domos suas et cistas, et ad lectisternia. De lanā etiam et tertia parte pilorum equi admixta, faciunt cordas suas. De filtro etiam faciunt pavellas sub sellis, et capas contra pluviam. Unde multum expendunt de lanā. Habitum virorum vidistis.

bracca: broek, *furrare*: voeren (van kledij)
stupa setae: een soort zijde
telum: katoen,
bambasium: zeer fijne wol
grossus: grof, ruw, *cooperiri*: bedekken
cista: mand, *lectisternium*: beddegoed
pilus: haar, *corda*< welk woord herken je hierin?
pavella: deken, *capa*: mantel,
pluvia< welk woord herken je hierin
expendere: gebruiken

1. Wat is het verschil tussen de kledij van armen en rijken?
2. Wat maken de Mongolen zoal van wol?

² Het woord 'koemis' is van Turkse origine, de Mongolen zelf gebruiken de benaming 'airag'. In 6.9 gebruikt Willem dit woord ter aanduiding van nog sterker gegiste paardemelk.

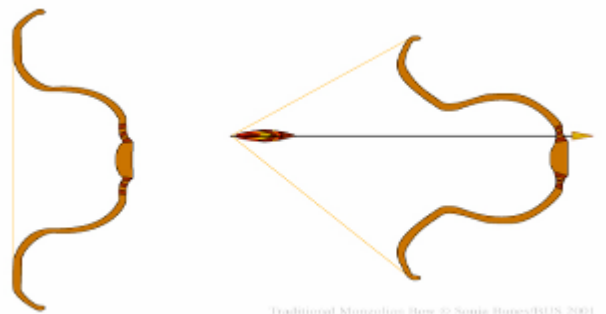
Schape scheren in hedendaags Mongolië (provincie Hentii)

6.6. De haartooi van de mannen en het toilet van de vrouwen.

De vrouwen zijn opvallend struis en hoe kleiner hun neus is, hoe mooier ze zich wanen. Ze maken zich bovendien lelijk door hun gezicht op een afschuwelijke wijze de schminken.

6.7. De plichten en het werk van vrouwen (en mannen).

Viri faciunt solum arcus et sagittas, fabricant strepas, et frena, et faciunt sellas, carpentant domos et bigas: custodiunt equos et mungunt equas, concutiunt ipsum cosmos, id est lac equinum, faciunt utres in quibus recondit; custodiunt etiam camelos, et onerant eos Oves et capras custodiunt mixtim et mungunt aliquando viri, aliquando mulieres.

Traditional Mongolian Bow © Sonja Banes/BLIS 2001

arcus (zie afbeelding), *strepas*: stijgbeugel, *frenum*: teugel, *carpentare*: timmeren, *mungere*: melken, *equinus*<*equus*, *uter*, *utris*: leren zak, *onerare*: beladen, *mixtim*: bijwoord afgeleid van *mixtus*<*mingere*

1. Toon aan dat het leven van de mensen in Mongolië in heel sterke mate gebaseerd is op overleven.
2. Welke dieren worden door de Mongolen gehouden? Waarvoor worden ze gehouden?

6.8. Rechtspraak en vonnissen, dood en begravenissen bij de Mongolen.

Juxta sepulturam defuncti semper relinquunt domum unam. Si est de nobilibus, hoc est de genere Chingis, qui fuit primus pater et dominus eorum, illius qui moritur ignoratur sepultura: et semper circa loca illa ubi sepeliunt nobiles suos est una herbergia hominum custodientium sepulturas. Non intellexi quod ipsi recondunt thesaurum cum mortuis.

juxta + acc: naast, *defunctus*: gestorven(e)

sepelire, io: begraven, *herbergia*: verblijfplaats

Ook vandaag beschouwen alle Mongolen Chinggis Khaan (wiens graf trouwens nog steeds niet gevonden is) als de *primus pater et dominus Mongalorum*.

In het hedendaagse Mongolië kan je niet naast hem kijken:

1. Chinggis Khaan, Man of the Millennium (affiche in Ulaan Baatar)
2. Biljet van 1000 tügrük
3. Vodka (één van de vele Chinggismerken)
4. Monument in Hentii (de geboorteprovincie van Chinggis)
5. Heuvel nabij Ulaan Baatar

6.9. Onze aankomst bij de Tartaren en hun ondankbaarheid.

De eerste confrontatie loopt echter niet fantastisch...

Circumdederunt enim nos in equis postquam diu fecerant nos expectare sedentes in umbra sub bigis nigris. Prima quaestio fuit, utrum umquam fuisset inter eos. Habito quod non: inceperunt impudenter petere de cibariis nostris, et dedimus de pane biscocato et vino quod attuleramus nobiscum de villā: et potatā unā lagenā vini, petierunt aliam, dicentes, quod homo non ingreditur domum uno pede; non dedimus eis, excusantes nos quod parum haberemus. Tunc quaesiverunt unde veniremus, et quo vellemus ire; dixi eis superiora verba, quod audieramus de Sartach, quod esset Christianus, et quod vellem ire ad eum, quia habebam deferre ei litteras vestras. Ipsi diligenter quaesiverunt, utrum irem de meā voluntate, vel utrum mitterer. Ego respondi quod nemo coegit me ad eundem, nec ivissem nisi voluissem: unde de meā voluntate ibam, et etiam de voluntate superioris mei. Bene cavi, quod numquam dixi, me esse nuncium vestrum. Tunc quaesiverunt quid esset in bigis, utrum esset aurum vel argentum, vel vestes preciosae, quas deferrem Sartach. Ego respondi, quod Sartach videret quid deferremus ei quando perveniremus ad eum; et quod non intererat eorum ista quaerere

quaestio < *quaerere*, *habitare*:
vertoeven, *cibarium*: voedsel
panis biscotus: beschuit
villa: de stad: Welke stad?
lagena: fles

vestras litteras: wat wordt bedoeld?

unde: dus

nuncium=nuntium

Sartach: datief

1. Waarom is de eerste confrontatie met de Mongolen voor Willem niet zo prettig ?
2. Welke eigenschappen van de Mongolen kan je uit deze tekst afleiden?
3. Wat bedoelen de Mongolen met de uitdrukking *homo non ingreditur domum uno pede* ?
4. Welke indruk krijg je van Willem op basis van deze tekst?

Uiteindelijk loopt alles nog goed af en krijgt Willem zelfs *airag* (sterk gegiste paardenmelk), wat hem niet bevalt. Later krijgt hij koemis, die hij erg lekker vindt!

6.10. Het hof van Scatatai en waarom de christenen geen koemis drinken.

Willem trekt door naar Scatatai, een bloedverwant van Batoe, die contacten had met de keizer van Constantinopel. De vrouw van Scatatai wordt door Willem erg lelijk gevonden: niet alleen heeft ze nauwelijks een neus en ook haar wenkbrauwen waren door een of andere zalf afschuwelijk zwart!

Door middel van een tolk *qui nullius erat ingenii*, probeert Willem het *symbolum* (de geloofsbelijdenis) van het katholiek geloof uiteen te zetten, maar Scatatai verstaat er - zoals verwacht - geen jota van.

Willem mag wel met zijn gezelschap meereizen naar het hof van Sartak.

6.11. Hoe de Alanen op de vooravond van Pinksteren zich bij het gezelschap kwamen voegen.

Bij het tentenkamp van Scatatai ontmoet Willem ook Alanen, die meer christenen waren in naam dan in praktijk. Samen houden ze een gezellig feestje.

6.12. Een Saraceen wilde gedoopt worden en mensen die melaats schenen.

Een Saraceen wil zich laten dopen, maar krabbelt uiteindelijk terug omdat hij als gedoopte geen koemis meer mag drinken. Deze drank wordt immers geassocieerd met het heidendom en daarom door de lokale christenen verboden. De reis naar Sartak wordt verder gezet na de tocht door een dal waar afschuwelijke bewoners leven, die precies melaatsen waren...

6.13. Moeilijkheden op reis en de begraafplaatsen van de Komanen.

Vooraf de onbeschikbaarheid van de Mongolen die ze onderweg tegenkomen stoort Willem vreselijk: ze willen voortdurend mee-eten, ze snuffelen in hun bezittingen, doen hun behoeftes vlak bij zijn kamp (*niet verder dan een boonworp ver*) en halen voortdurend streken uit die *te walgelijk waren om te beschrijven*...

Het meest storend is nog de tolk:

Super omnia gravabat me, quod cum volebam dicere eis aliquod verbum aedificationis, interpretes meos dicebat, "non faciatis me praedicare: quia nescio talia verba dicere." Et verum dicebat. Ego enim percepi postea, quando incepi aliquantulum intellegere idioma, quod quando dicebam unum, ipse totum aliud dicebat, secundum quod ei occurrebat. Tunc videns periculum loquendi per ipsum, elegi magis tacere.

gravare: zwaar vallen, storen, *eis*: die vervelende Mongolen, *aedificatio*: berisping, *interpretes*: tolk, *praedicare*: vertalen, *percipere*: leren

aliquantulum: verkleinwoord voor aliquid, *idioma*: taal
secundum + acc volgens

1. Wat stoort Willem enorm aan zijn tolk?
2. Ook hier leren we iets bij over het karakter van Willem. Welk talent van hem komt hier tot uiting?

Na een reis door de onmetelijke steppe, waar ze niemand tegenkomen, kwamen plots twee paarden uit het niets opgedoemd. Na vier dagen ontdekten ze eindelijk de eigenaars en voelden zich *zo blij als schipbreukelingen die een haven binnenlopen*.

Op 31 juli komen ze aan bij Sartak.

6.14. De streek en de onderdanen van Sartak.

De streek die ze zien is prachtig: grote wouden, prachtige rivieren en reusachtige bergen.

Mongools ruiter van de zware cavalerie

6.15. Het hof van Sartak en de pracht ervan.

Aan het hof van Sartak ontmoeten Willem en zijn gezelschap Coiac, een zeer invloedrijke hoveling, die hun tussenpersoon is bij de ontmoeting met Sartak.

Om indruk te maken op Sartak verschijnen Willem en zijn ordegenoot in misgewaad, met de Bijbel op een heel mooi kussen, een prachtig geïllustreerd psalmenboek en kruisbeeld. Terwijl ze het wierookvat zwaaiden zongen ze het *'Salve Regina'*. Na deze 'show' kan Willem eindelijk de brief van Lodewijk IX afgeven!

6.16. Het bevel om naar Batoe, vader van Sartak te gaan.

Omdat de behandeling van de brief niet zo evident is voor Sartak, geeft hij Willem en zijn vrienden het bevel om naar zijn vader Batoe te gaan, maar niet nadat een deel van Willems bezittingen als 'geschenk' moesten afgegeven worden.

Op het einde krijgen ze nog een raad van Coiac:

Nolite dicere quod dominus noster sit Christianus, sed

Moal. Quia nomen Christianitatis videtur eis nomen Moal: Mongool

cujusdam gentis. In tantam superbiam sunt erecti, quod

quamvis aliquid forte credant de Christo, tamen nolunt

dici Christiani, volentes nomen suum, hoc est, Moal

exaltare super omne nomen. Nec volunt vocari Tartari: exaltare:verhogen

Tartari enim fuerunt alia gens de quibus sic didici.

1. Waarom willen de Mongolen geen 'christenen' genoemd worden?
2. Wat is hun houding tegenover het christendom?
3. Waarom willen ze dan wel 'Mongolen' genoemd worden?
4. Waarom willen ze ook geen 'Tartaren' genoemd worden?

In de tijd van Willem werden de Mongolen over het algemeen aangeduid als *Tartari*, genoemd naar de *Tataren*, een stam ten noordoosten van Mongolië, die door Chinggis Khaan en zijn schoonvader Toghril in 1202 uitgeroeid werd. Deze gebeurtenis zou mee vorming geven aan de legende van Priester Johannes (zie 6.17.)

In het Westen zag men ook etymologisch een link met het Latijnse *Tartarus*, dat 'onderwereld' betekent. Vandaar waren de *Ta(r)tari* woeste krijgers die rechtstreeks vanuit de onderwereld kwamen...

Gog en Magog in een Middeleeuws manuscript

Volgens een andere opvatting stamden de Mongolen af van Gog en Magog, twee mythische reuzen die vermeld worden in het Oude Testament.

Over deze *Tartari* deden in het Westen afschuwelijke verhalen de ronde. We laten de middeleeuwse kroniekschrijver Mattheus Paris aan het woord:

Om de wreedheid en geslepenheid van deze mensen te benaderen, is geen laster erg genoeg; en om u kort in te lichten over hun gewoonten, zal ik niets vertellen waarover

ik ofwel twijfels of niet meer dan een mening koester, maar alleen wat ik met zekerheid bewezen acht en wat ik weet. De Tartaarse hoofdman, met zijn dinergasten en andere lotuseters voedden zich met hun karkassen als waren deze brood en lieten niets dan de beenderen voor de gieren. De oude en lelijke vrouwen werden aan de kannibalen gegeven... als dagelijks voedselrantsoen; zij die mooi waren, werden niet opgegeten, maar verstikt door horden verkrachters, ondanks al hun kreten en smeekbeden. Maagden werden verkracht totdat zij van uitputting stierven; vervolgens werden hun borsten afgesneden om als delicatessen voor hun hoofdmannen achtergehouden te worden, en hun lichamen boden een onderhouden banket voor de wilden...

Naar alle waarschijnlijkheid had de auteur nog nooit iemand gesproken die een Mongool had gezien, laat staan dat hij er zelf een had ontmoet...

6.17. De eerbied van Sartak, Mangoekhaan en Koeyoekhaan voor de christenen.

In zijn beschrijving van de houding van de Mongolen tegenover de christenen, ontkracht Willem een van de grootste mythes uit de christelijke wereld: de legende van Priester Johannes.

Et in quādam planitie inter illas alpes erat quidam Nestorinus pastor potens et dominus super populum, qui dicebatur Nayman, qui erant Christiani Nestorini. Mortuo Coirchan elevavit se ille Nestorius in regem, et vocabant eum Nestoriani « Regem Johannem »: et plus dicebant de ipso in decuplo quam veritas esset.

Ita enim faciunt Nestoriani venientes de partibus illis. De nihilo enim faciunt magnos rumores. Unde disseminaverunt de Sartach quod esset Christianus, et de Manguchan et Keuchan: quia faciunt majorem reverentiam Christianis, quam aliis populis, et tamen in veritate Christiani non sunt. Sic ergo exivit magna fama de illo Rege Johanne. Et quando ego transivi per pascua ejus, nullus aliquid sciebat de eo nisi Nestoriani pauci.

planities: vlakte, *alpes:* bergen

Nayman: de Naiman,
Coirchan: hier verwacht Willem de Turkse
aanvoerder Kurbukan met de Mongoolse term
Kür-khaan wat algemeen heerser betekent.
elevare in: zich verheffen tot
in decuplo: in tienvoud

desseminare: verspreiden
Mangu: Mangoe (1209-1258), *Keu:*
Koeyoek (1206-1248)
reverentia: eerbied

pascua: weiden

1. Wat vertelt Willem over Priester Johannes ?
2. Wie zou volgens hem aan de basis liggen van deze legende?

Het verhaal van Priester Johannes, dat voor het eerst opdook omstreeks 1145, is een combinatie van verschillende elementen uit de Mongoolse en christelijke geschiedenis overgoten met christelijke legendes, utopische religieuze verwachtingen én pliniaanse wonderverhalen. Toen Chinggis Khaan samen met zijn nestoriaanse schoonvader Toghril Khaan, leider van de Kereit, de Tataren in 1202 een verpletterende nederlaag toebracht, verleende de Chinezen Toghril de titel 'Wong' (prinselijke) Khaan. De naam *Wong* raakte ook bekend in het Westen en werd begrepen als *John*. Prester of Presbyter John zou een nakomeling zijn van de drie koningen die in het verre oosten stand hield tegen de oprukkende islam, maar toch had hij hen al enkele grote nederlagen bezorgd.

Deze overwinningen op de islam waren niets anders dan de overwinningen die Chinggis Khaan sinds 1216 tegen de moslims boekte.

De christenen in het westen waren ervan overtuigd dat de mythische priester Johannes hen ooit zou te hulp komen in de kruistochten, wanneer de nood het hoogst was.

Priester Johannes kwam echter niet, hoewel men een brief (!) van hem had, waarin hij de christelijke vorsten uitnodigde om naar zijn rijk te komen. In de brief was bovendien sprake van tal van wonderen: een fontein die zijn eigenaar de eeuwige jeugd gaf, een gigantisch leger en tal van wonderbaarlijke wezens (reusachtige mieren, hondenkopmensen, gehoornde mensen, pygmeeën, blemmyae...).

Er werden gezantschappen naar de Priester Johannes gestuurd, maar hij werd nooit gevonden...

blemmya

In zijn verdere beschouwingen over Mongolië krijgen we ook informatie over Chinggis Khaan.

Tunc temporis Chingis faber quidam erat in populo Moal, et furabatur de animalibus Unc chan quod poterat: In tantum quod conquesti sunt pastores Unc domino suo. Tunc congregavit exercitum et equitavit in terram Moal, quaerens ipsum Chingis. Et ille fugit inter Tartaros et latuit ibi. Tunc ipse Unc, acceptā praedā a Moal et a Tartaris, reversus est. Tunc ipse Chingis allocutus est Tartaros et ipsos Moal dicens, « Quia sine duce sumus opprimunt nos vicini nostri » Et fecerunt ipsum ducem et capitaneum Tartari et Moal. Tunc latenter congregato exercitu irruit super ipsum Unc, et vicit ipsum et ipse fugit in Cathaiam

tunc temporis= *tunc*, *faber*: smid, slechte vertaling van Temoedjin, de echte naam van Chinggis, wat zoveel als 'van ijzer' betekent, *furari*: roven, *Unc*: Mongools khaan voor Chinggis, *equitare*<*equus*

praeda: buit

capitaneus: leid zelf de betekenis af
congregare: verzamelen
irruere super: stormen op

Het is duidelijk dat Willem nooit de *Verborgene Geschiedenis van de Mongolen* gelezen heeft, waarin de daden van Chinggis nog grootser worden voorgesteld !

Wel blijkt uit de tekst dat Chinggis de Mongoolse stammen verenigd heeft.

6.18. De Russen, de Hongaren, de Alanen en de Kaspische Zee.

Willem en zijn gezellen kennen vooral angst voor de Russen, de Hongaren en de Alanen want zij willen hen bestelen, wat gelukkig niet gelukt is

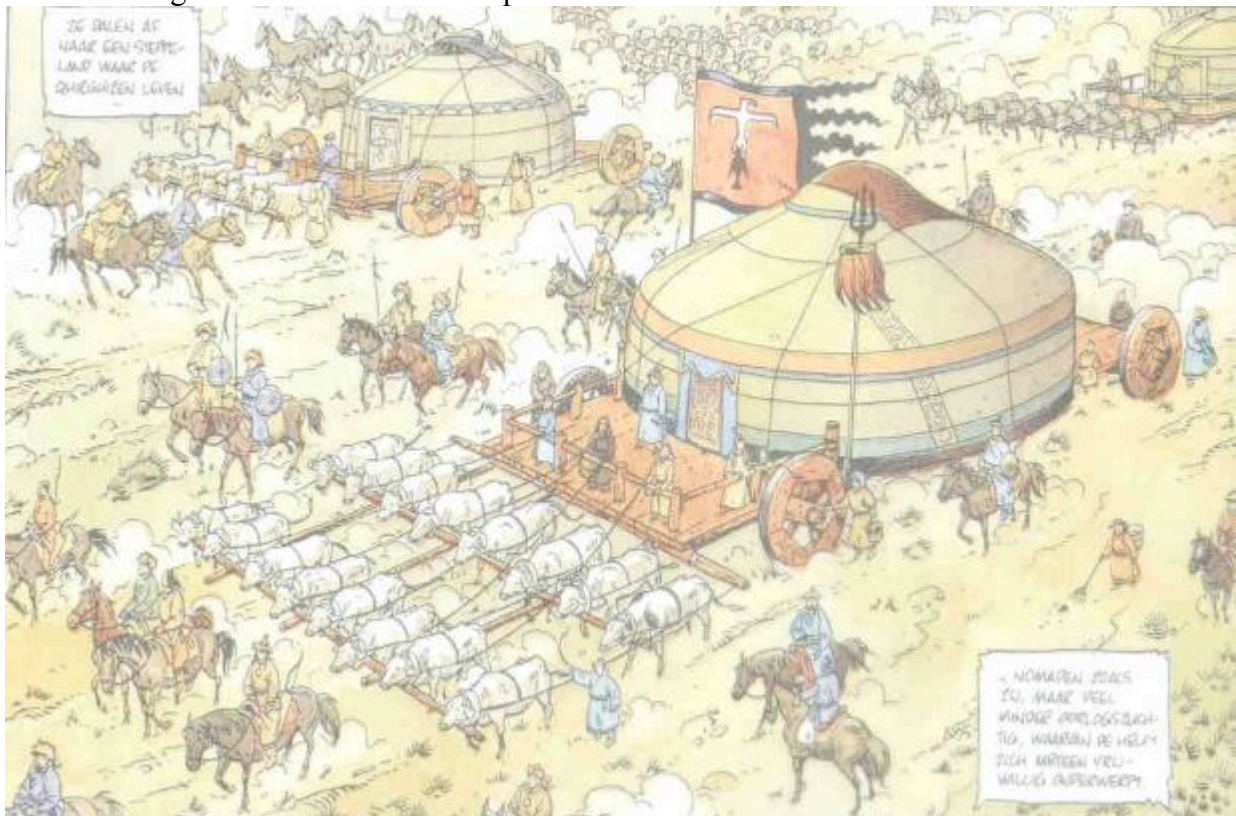
6.19. Het hof van Batoe en hoe we door hem werden ontvangen.

Na enkele dagen reizen komen Willem en zijn gezellen aan bij Batoe. Op vernederende wijze moet Willem op beide knieën knielen voor de khaan. Willem vermeed deze vernedering door te doen alsof hij bad tot God bij het overhandigen van de brieven voor Batoe.

Batoe eist echter van Willem dat hij doorreist naar Mangoe, de grootkhaan, maar Gosset en Nicolaas moeten achterblijven. Huilend nemen ze afscheid van elkaar.

6.20. De reis naar het hof van Mangoe, de grootkhaan.

Samen met de gerkaravaan van Batoe reizen Willem en zijn overgebleven gezellen naar Mangoe. Ze reizen een groot stuk stroomafwaarts langs de Volga en de tocht is erg zwaar. De winter begint in te vallen en de temperaturen dalen.

Nomaden op reis in de stripreeks Cinjis Qan

6.21. De rivier Jagat; diverse volken en streken.

Willem bespreekt achtereenvolgens de Hunnen, Bulgaren en Basjkieren.

Elke dag leggen ze ongeveer 120 km te paard af, Willem kreeg telkens het sterkste paard - *quia eram ponderosus valde*. De betekenis van *ponderosus* kan je makkelijk zelf afleiden!

6.22. De honger, de dorst en de andere tegenslagen die ze onderweg doorstonden.

Feriā sextā permanebam jejunus usque ad noctem, nihil hauriens. Tunc oportebat me in tristitiā et dolore comedere carnes. Aliquando oportebat nos comedere carnes semicoctas vel fere crudas propter defectum materiae ignis quando jacebamus in campis et de nocte descendebamus: quia tunc non poteramus bene colligere stercora equorum vel boum: aliam materiam ignis raro inveniebamus.

feria: dag, *jejunus*: nuchter

comedere: eten, *caro, carnis*: vlees
semicoctus < *semi-coquere*, *crudus*: rauw
defectus: gebrek

jacere - descendere: (husteron proteron):
waarvan afdalen?
stercus, stercoris: mest

1. Welke dag is de *feria sexta*? Denk hierbij aan de middeleeuwse geloofsijver!
2. Waarom at Willem op die bewuste dag niets totdat het donker werd?
3. Toch wijkt hij wel af van zijn principe. Wat is hiervoor een verklaring? Welke karaktertrek van Willem kan je hieruit afleiden
4. Waarom moesten Willem en zijn gezellen soms slecht gekookt vlees eten?
5. Wat gebruiken de Mongolen als brandstof? Waarom precies deze brandstof?

6.23. De moord op Boeri; het verblijf in hun tenten.

Tijdens zijn reis zoekt Willem naar Duitse gevangenen van Boeri, een Mongools heer die vermoord was omdat hij een bedreiging vormde voor Batoe. De Duitsers bleven echter spoorloos.

6.24. Hoe nestorianen en Saracenen naast elkaar leven; de afgodendienaars.

Willem ontmoet zowel nestorianen, moslims als afgodendienaars (boeddhisten). Hij beschouwt ze allemaal als ketters. De nestorianen kan hij nog enigszins waarderen...

6.25. Hun tempels, afgodsbeelden en godsdienstige plechtigheden.

Omnes sacerdotes eorum radunt totum caput et barbā; sunt vestiti de croceo, et servant castitatem, ex quo radunt caput: et vivunt pariter centum vel ducenti in una congregatione (...)

sacerdos: priester, *radere*: scheren
croceum: saffraan, *castitas*: kuisheid

Habent etiam quocumque vadunt quandam cestam centum vel ducentorum nucleorum, sicut nos portamus pater noster: Et dicunt semper haec verba: « Ou mani hactain »: hoc est, Deus tu nosti.

congregatio: gemeenschap, *cesta*: snoer
nucleus: bolletje

nosti=*novisti*

1. Toets wat je hier leest met wat je weet over de boeddhistische monniken.
2. Kan je Willem op een fout betrappen?

Willem is de eerste Westerse schrijver die de boeddhistische formule *Om mani padme hum* meedeelt. In de vertaling vergist Willem zich (alweer de schuld van zijn tolk, die het bovendien onmogelijk maakt om met de monniken te discussiëren), de gebedsformule betekent zoveel als "O parel in de lotusbloem".

Mongools monnik
Gandanklooster te Ulaan Baatar

6.26. *Diverse volken; stammen die hun bloedverwanten opeten.*

Willem beschrijft ook de Tibetanen, die vroeger de gewoonte hadden om hun overleden ouders uit eerbied op te eten: Ze geloofden er immers in dat ze hun eigen lichaam zo als graf aan hun ouders schonken.

Ook de Chinezen beschrijft hij: Hun land heet Cathaia en vroeger werden ze *Seres* genoemd, naar de *serici*, de kostbare zijden stoffen, die ze vervaardigen.

De Cathaiers zijn klein van gestalte. Bij het spreken stoten ze de lucht krachtig langs hun neusgaten uit. Ze hebben spleetogen, zoals trouwens alle oosterlingen. Ze zijn bedreven vaklui op alle gebied en hun geneesheren kennen buitengewoon goed de kracht van de kruiden.

6.27. *De reis naar het hof van Mangoe.*

Willem en zijn gezellen trekken door een bergpas waar vleesetende duivels wonen, om hen af te weren zingen ze luidop “*Credo in unum Deum*”. Veel mensen vragen om een vertaling van de liederen die Willem, zijn medebroeder, maar de tolk is –alweer!- te onbekwaam om te vertalen.

6.28. *Het hof van Mangoe en het eerste onderhoud.*

Wanneer Willem en zijn twee gezellen toekomen is er wat verwarring: de Mongolen menen dat hij gekomen is om vrede (d.w.z. onderwerping aan de Mongolen) te vragen. In het kamp van Mangoe ontmoeten ze een kluizenaar aan wie God was verschenen die hem het bevel had gegeven om Mangoe te bekeren. Indien Mangoe dit zou doen, dan zou de ganse wereld onder het Mongools gezag komen.

Uiteindelijk kunnen ze Mangoe ontmoeten; Willem schrijft dat hij een apengezicht heeft en dat zijn dochter erg lelijk was (*valde turpis*)! Uiteindelijk neemt de khaan het woord:

Tunc ipse incepit respondere: « Sicut sol est ubique diffundens radios suos, ita mea potentia et ipsius Baatu diffundit se ubique. Unde non indigemus auro vel argento vestro. » Usque huc intellexi interpretem meum, sed ulterius nullam integram sententiam potui comprehendere, unde percepi bene quod ebrius erat.

diffundere: verspreiden, *radius*: straal

indigere, eo: nood hebben aan

interpretes: tolk

ebrius: dronken

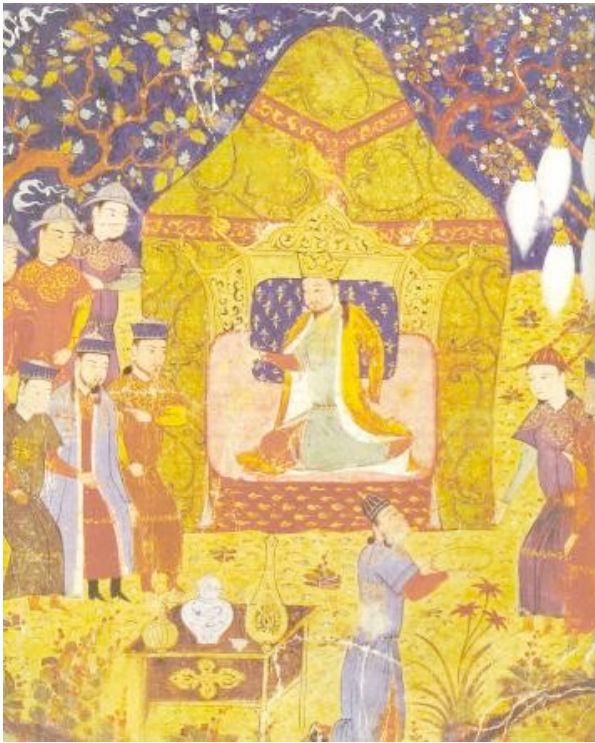
1. Hoe denkt Mangoe over zijn eigen macht ?
2. Wat zou bedoeld worden met *aurum* en *argentum*?
3. Ook hier klaagt Willem opnieuw over zijn tolk. Wat is er deze keer fout gelopen?

Mongoolse helm, knots en schild

6.29. *Wat broeder Willem aan het hof van Mangoe deed, zag en hoorde.*

De pracht en praal van de tent van de khaan (in dit geval Chinggis Khaan)

Tijdens zijn verblijf aan het hof van Mangoe ontmoet Willem vooral priesters en gezanten van over gans de wereld die hun onderwerping komen aanbieden aan de khaan. De khaan tolereert alle godsdiensten rond hem en laat zich zegenen door zowel christenen, moslims als boeddhisten. Eventjes ziet het er naar uit dat Mangoe zich zou laten dopen, maar dit is een verzinsel van een nestoriaans priester die indruk wou maken op Willem.

Willem en zijn vrienden eten meerdere keren samen met de Mongolen, zelfs met de khaan en met Mongoolse prinsessen, die veel belangstelling tonen voor het christelijk geloof. Op een zeker moment loopt een van Willems gezellen tegen de drempel van de ger, een negatief voorteken, waardoor hem nog enige omgang met de khaan wordt verboden. Willem en zijn gezellen wisten van niets, hun tolk had er niets over verteld...

Willem assisteert mee met een genezingritueel van een zieke dame en onderweg naar Karakorum ontmoet hij tal van nieuwe volkeren. Hij maakt ook nauwer kennis met de Chinese cultuur en beschrijft gedetailleerd hoe hun schrift in elkaar steekt.

Wat Willem opvalt is de frequente dronkenschap van zowel de Mongolen als de nestoriaanse priesters.

6.30. *Het paleis van Mangoe bij Karakorum en het paasfeest.*

Voor het paleis van Mangoe bevindt zich een wonderbaarlijke constructie die vervaardigd werd door de smid meester Willem: een zilveren boom die koemis, wijn, rijstwijn en honingwater spuit. Karakorum zelf is een grote stad met verschillende wijken voor de verschillende godsdiensten.

Ook de nestoriaanse christenen hebben hun eigen kerk, ze mogen zelfs de kinderen van de khaan opvoeden!

6.31. *De ziekte van meester Willem en het overlijden van een nestoriaans priester*

Meester Willem raakt ziek, maar door het nuttigen van een rabarberpapje raakt hij er weer bovenop.

De nestoriaans priester neemt nog voor hij sterft een hostie aan die gewijd was door Willem volgens de Roomse ritus. Willem wijt het overlijden aan de obscure praktijken van een andere nestoriaans monnik, die eerder de trekjes van een tovenaars vertoont dan van een monnik.

6.32. Karakorum en de familie van Mangoe.

Willem gaat verder met zijn beschrijving van Karakorum: de stad is niet erg groot, kleiner namelijk dan een wijk in Parijs. Ook het paleis van de khaan is niet zo groot. In totaal zijn er 12 ‘afgodentempels’ voor evenveel volkeren, twee moskeeën en één kerk. Er heerst in de stad een vrees voor de Assasijsen, een Arabische stam, die het op het leven van de khaan gemunt hebben.

Willem komt ook in contact met de familie van Mangoe, o.a. Araboeke, zijn broer. Deze Araboeke stookt de tovenaars-monnik op tegen enkele notabele moslims, met de provocerende vraag of hij die moslims kende die naast hem zaten:

At ille respondit: “Cognosco quia canes sunt, quare habes juxta te?” At illi: “Quare,” inquit, “dicis nobis injuriam cum nullam dicamus tibi?” Quibus monachus: “Verum,” inquit, “dico et vos et Machometus vester estis viles canes!” Tunc inceperunt respondere blasphemias contra christum, et Arabuccha prohibuit eis dicens: Nolite dicere quia nos scimus quod Messias est Deus. »

juxta: naast
monachus: monnik
blasphemia: godslastering

Een plotse storm doet de discussie verstommen, maar wanneer de monnik later tegenkomen dagen ze hem opnieuw uit tot een discussie, die bijna eindigt in geweld !

6.33. Broeder Willem vraagt de toelating om terug te keren; theologische discussies.

Ondertussen had Willem al 5 maanden doorgebracht bij Mangoe en het werd stilaan tijd om naar huis te keren, zeker met het naderen van de winter.

Nog een laatste keer wordt aan Willem gevraagd wat het doel van zijn komst was en dan wordt hij uitgenodigd om een theologische discussie te voeren met de aanwezige moslims, boeddhisten en christenen, zodat de khaan kan beslissen wat de beste godsdienst is.

Opnieuw wil de khaan weten waarom hij naar Mongolië gekomen is, want de khaan is de brief verloren die Willem bij had...

Willem antwoordt als volgt:

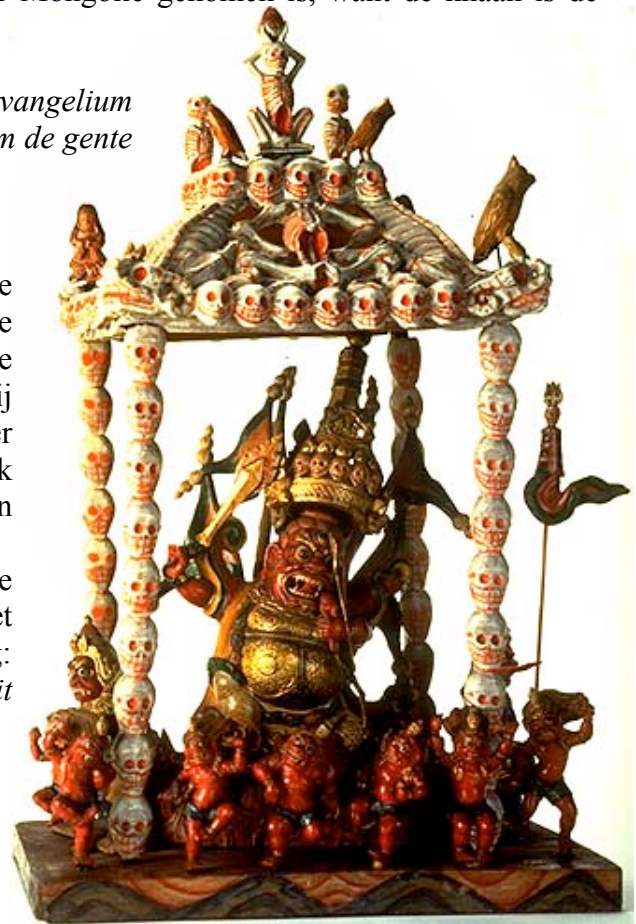
Officium nostre religionis est predicare Evangelium omnium hominibus. Unde quando audivi famam de gente Moal, habui desiderium veniendi ad eos. (...)

nostre=nostrae, predicare: verkondigen

De discussie wordt verder gezet, vooral tegen de ‘afgodendienaars’ nemen Willem en de nestorianen het op. In de moslims vinden ze zelfs medestanders! Mangoe stelt wel regels bij de discussie: wie te luid roept of de ander beledigt krijgt onmiddellijk de doodstraf! Ook drie scheidsrechters van elke religie helpen Mangoe in zijn oordeel.

Vol vuur trekt Willem van leer tegen de reïncarnatieleer en de talrijke goden van het boeddhisme. Uiteindelijk stelt Willem de vraag: “*utrum credas quod aliquis Deus sit omnipotens*”.

De boeddhistische god Begtse

Trouw aan zijn leer antwoordt de boeddhist: “*quod nullus Deus esset omnipotens*”. Hierop beginnen ook de moslims de boeddhistische monnik uit te lachen. Dit is waarop Willem wacht: “*Ergo nullus Deorum tuorum potest te salvare in omni periculo, quia potest inveniri casus in quo non habet potestate.*”

Uiteindelijk moet de boeddhistische monnik het onderspit delven! De Saracenen en nestorianen zongen met luide stem, terwijl de boeddhisten zwegen. Het eindigde in één grote drinkpartij...

6.34. Het laatste onderhoud van broeder Willem met Mangoe.

Op 31 mei wordt Willem bij de khaan ontboden samen met de boeddhist met wie hij gediscussieerd had. Er wordt nog even teruggekommen op de theologische discussie en dan krijgt Willem te horen dat Mangoe brieven zal meegeven voor Lodewijk IX. Willem krijgt het bevel om terug te keren, maar toch zou hij graag willen blijven om het evangelie te prediken in Mongolië. Mangoe blijft echter bij zijn bevel...

6.35. Over hun waarzeggers.

Willem gaat uitvoerig in op de Mongoolse sjamanen, die in de maatschappij tal van functies vervullen: Ze voorspellen zons-en maansverduisteringen, ze duiden de dagen aan die goed en slecht zijn voor een bepaalde onderneming, ze zegenen de merries van de kudde op 9 mei, ze voorspellen de toekomst van pasgeboren kinderen,... Willem voegt er wel aan toe dat ze zich nogal eens durven vergissen.

6.36. De feesten van de khaan, de brieven die hij naar koning Lodewijk stuurde en de terugreis van broeder Willem.

Mangoe organiseert een groot feest waar tal van personen zijn uitgenodigd: de kalief van Bagdad en de Indische sultan zijn twee hooggeplaatste gasten die hun trouw aan Mangoe komen bewijzen.

Willem krijgt een brief mee die hij moet afgeven aan Lodewijk IX:

“Preceptum eterni Dei est. In celo non est nisi unus Deus eternus, super terram non sit nisi unus dominus Chingischan, filii Dei, Demungin Cingei, id est sonitus ferri.” Ipsi vocant Chingis sonitum ferri, quia faber fuit; et in superbiam elati, dicunt eum modo filium Dei.

Hoc est verbum quod vobis dictum est: Quicumque sumus Moal, quicumque Naiman, quicumque Merkit, quicumque Musteleman et ubicumque possunt aures audire, quocumque potest equus ambulare, ibi faciatis audiri vel intellegi. Ex quo audierint preceptum meum et intellexerint, et noluerint credere et voluerint facere exercitum contra nos, audietis et videbitis quod erunt habentes oculos, non videntes; et cum voluerint aliquid tenere, erunt sine manibus; et cum voluerint ambulare, erunt sine pedibus. Hoc est preceptum eterni Dei.

*preceptum=praeceptum, celo=caelo,
eternus=aeternus
Demungin: zie 6.17.*

quicumque: vlot vertaald: Waar wij ook leven...

*ubicumque: overal
ambulare: stappen*

ex quo=ut: Vertaal best: Dus als mensen...

1. Wat is de sfeer die de inleiding van de brief van Mangoe uitstraalt?
2. Welke indruk krijg je van de van Mangoe en de Mongolen op basis van deze brief?

Na het schetsen van de vorige contacten met buitenlandse gezanten, krijgen we (eindelijk!) te horen wat Mangoe wil:

« *Preceptum Dei eterni est quod fecimus vos intellegere. Et cum vos audieritis et credideritis, si vultis nobis obedire, mittatis nuncios vestros ad nos, et sic certificabimur utrum volueritis habere nobiscum pacem vel bellum.* »

credere: in deze context: aanvaarden
obedire=*oboedire*: gehoorzamen,
nuncius=*nuntius*
certificare: verzekeren

Wanneer dan door de kracht van de eeuwige God de hele wereld, van de opgang van de zon tot de ondergang, in vreugde en vrede verenigd zal zijn, dan zal het duidelijk zijn wat we zullen doen. Hoed u er toch voor, om na het bevel van de eeuwige God gehoord en begrepen te hebben, er geen aandacht en geloof aan te hechten en te zeggen: "Ons land ligt ver, onze bergen zijn hoog, en onze zee is wijd" en door dit vertrouwen misleid, een leger tegen ons op de been te brengen. Hoe zullen we dat weten? Hij, die gemakkelijk maakte wat moeilijk was en dichtbij bracht wat veraf lag, Hij, de eeuwige God, weet het."

1. Mangoe verwoordt het niet expliciet, maar wat is zijn ultieme streefdoel?
2. In zijn woorden zit ook een zekere waarschuwing, waar vind je die?

Na de woorden van de khaan en het ontvangen van geschenken (eenvoudige kledij, want Willem en zijn gezellen wilden geen goud aanvaarden) kan Willem eindelijk vertrekken naar zijn thuisland. Van meester Willem krijgt hij een lederen riem versierd met een kostbare steen mee. Deze riem dragen de Tartaren als afweer tegen donder en bliksem.

6.37. De reis van broeder Willem naar het hof van Baidjoe in Perzië.

Na een reis van twee maanden komt Willem aan bij Batoe, waar hij de gezellen die hij had achtergelaten terugziet. Ze waren wel gezond, maar werden niet echt vriendelijk behandeld door de Mongolen: ze kregen er de taken van slaven te vervullen en zouden zeker slaven geworden zijn indien Willem niet was teruggekeerd.

Samen met hen reizen ze, bij het invallen van de winter, terug naar Europa.

Onderweg passeren ze nog tal van steden en volkeren, o.a. de Alanen, de Georgiërs, Armeniërs,...

Willem komt ook in de buurt van de Tigris en de Eufraat. Hij wou de bron van de Eufraat gaan bekijken, maar er was helaas teveel sneeuw.

Mongools krijger met kameel in de winterperiode

6.38. De reis van Hircania naar Tripoli.

Willem en zijn gezellen arriveren in Naxus, een Armeense stad die vroeger floreerde, maar door de komst van de Mongolen volledig vernietigd was. In Armenië waren twee profeten uit het volk opgestaan, Methodius en Acacron die respectievelijk de komst van de moslims en de komst van de Mongolen voorspeld hadden.

Overall vindt Willem sporen van de invloedssfeer van de Mongolen: verwoeste burchten en torens, steden die belastingen moeten betalen aan de Mongoolse overheersers, haat voor de Mongolen bij de gewone bevolking maar ook ijver om de Mongolen aan te vallen onder het vaandel van een christelijk vorst.

Op 14 februari komt Willem het gebied van de sultan van Turkije, die eveneens door de Mongoolse khaan was verslagen, hoewel het Turkse leger veel meer manschappen telde dan het Mongoolse. Willem komt in de Turkse stad Arsengen (Ersingjan), waar tienduizend mensen door een aardbeving waren omgekomen.

Van de Turkse sultan kreeg Willem een geleide tot aan de zee en vanuit de haven van Ajas zette hij over naar Cyprus. In Cyprus ontmoet Willem zijn provinciaal overste (*Minister*) en met hem trekt hij door naar Tripoli, zijn eindbestemming.

6.39. Slotwoord.

Et diffinivit Minister quod legerem Acon, non permittens me venire ad vos, precipiens ut scriberem vobis ea quae vellem per latorem presentium.

Ego autem non audens reniti contra obedientiam, feci prout potui et scivi, postulans veniam a vestra invicta et de superfluis vel diminutis vel minus prudenter immo stulte dictis, utpote ab homine parum prudente nec consueto tam longas hystorias dictare. Pax Dei, quae exuperat omem sensum custodiat cor vestrum et intellegenciam vestram (Phil. IV.7).

Libenter viderem vos et quosdam amicos spirituales quos habeo in regno vestro; unde si non esset contrarium vestre majestati, velem supplicare vobis quatinus scriberetis Ministro ut dimitteret me venire ad vos, ad Terram Sanctam in brevi reversurum.

diffinire: beslissen, *legere*: les geven,
Acon=Akko, stad in Tripoli,
lator: bode, vermoedelijk Gosset

reniti: weerstand bieden, *obedientia*: gehoorzaamheid, *prout*: in zoverre als
superfluus: te lang, *diminutus*: te kort
utpote: namelijk
consuetus: gewoon, *dictitare*: dicteren

exuperare=*exsuperare*: te boven gaan

spiritualis: nl. van zijn kloosterorde
unde: daarom
supplicare: smeken, *quatinus*= *ut*
dimittere: toestaan
in brevi: na een korte tijd.

Na deze smeekbede beschrijft Willem kort de situatie in het Turkse sultanaat: er zijn weinig moslims, de bevolking is bereid om tegen de Islam de wapens op te nemen en de Turkse heersers stellen niet veel voor... “*Als uw landlieden, zonder nog te spreken over vorsten en ridders, wilden oprukken, en zoals de vorsten van de Tartaren, zich met karig voedsel tevreden stellen, dan zouden ze de hele wereld veroveren.*”

Tot slot geeft hij Lodewijk de raad mee om in de toekomst geen kloosterbroeder meer te sturen op gezantschap, maar een bisschop. Er is echter één voorwaarde: die gezant zou moeten beschikken over veel geld en vooral, goede, zelfs verschillende tolken...

Dagelijks leven in het Mongolië van de 13de eeuw.

7. Willem van Rubroek vandaag

Hoewel Willem van Rubroek een van de eerste grote wereldreizigers was en zijn relaas van een onschatbare wetenschappelijke waarde is (zie Hoofdstuk 5), blijft zijn faam toch vrij beperkt in tegenstelling tot Marco Polo. Hetzelfde kunnen we trouwens ook zeggen over onze landgenoot Ambiorix tegenover de Franse Vercingetorix...

Het valt ook op hoe weinig wetenschappelijke publicaties er in het Nederlandse taalgebied zijn over de fantastische reizen van deze monnik, de laatste dateert van 1984...

De herinnering aan Willem van Rubroek wordt vandaag wel nog steeds levendig gehouden door het *Maison Guillaume de Rubrouck* (afbeelding 1 en 2 interieur) in het Noordfranse Rubrouck, nabij Cassel. Het was uit dit dorpje dat Willem afkomstig was. In Franse stoeten wordt het kleine dorpje Rubrouck vertegenwoordigd door de reus van Willem afbeelding 3).

Meer info op: <http://www.guillaumederubrouck.fr>

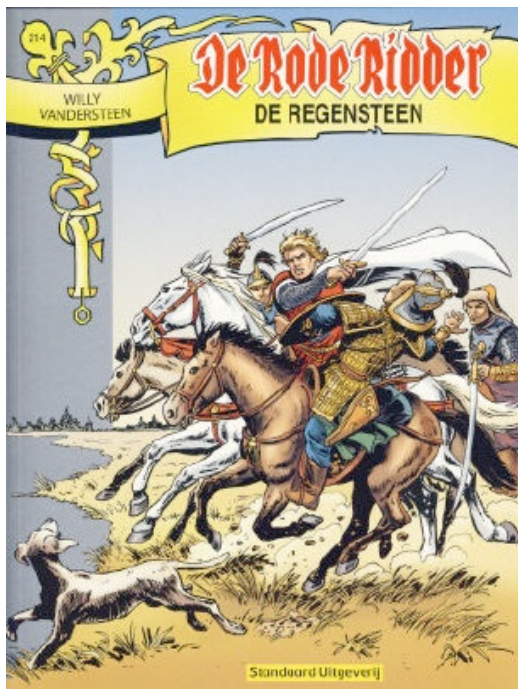
1

3

2

Vrij recent raakte onze landgenoot toch bekend bij een breder publiek, nl. in de stripreeks van de Rode Ridder in het album *de Regensteen* (nr. 214, 2007).

In dit album vertrekt Johan samen met een vrouwelijke Mongoolse gids in het voetspoor van zijn landgenoot Willem naar Mongolië. Willem had van zijn reis een regensteen meegebracht (cfr. 6.36. de magische steen die meester Willem voor Lodewijk IX had vervaardigd) en geschonken aan het klooster in Sint-Truiden. Deze steen werd geroofd uit het klooster én Bernulf, de bewaker ervan werd door de Mongoolse rover vermoord.

Johan wil zijn vriend wreken én de steen terughalen, de basis van dit avontuur. Via de avonturen van Johan krijgen we een glimp van het leven in het 13de eeuwse Mongolië.

Hopelijk komt er in de toekomst in België nog meer aandacht voor de grootste reis van Willem van Rubroek!

8. Vocabularium

Algemeen

arcus	arcus	boog
biga	bigae	wagen
capra	caprae	geit
custodire	custodio	beschermen, bewaken
filtrum	filtri	vilt
lac	lactis	melk
ovis	ovis	schaap
pastor	pastoris	herder, priester
recondere	recondo	opbergen, verbergen
sella	sellae	zadel
sepultura	sepulturae	graf
superbia	superbiae	trots

6.1.

recedere	recedo	terugkeren
saeculum	saeculi	eeuw

6.2.

avis	avis	vogel
vestigium	vestigii	(voet)stap, plaats

6.5.

pellis	pellis	huid, bont
mollis	mollis, molle	zacht
calidus	calida, calidum	warm
lana	lanae	wol

6.7.

sagitta	sagittae	pijl
concutere	concutio	slaan
recondere	recondo	opbergen

6.8.

ignorare	ignoro	niet weten, niet kennen
-----------------	--------	-------------------------

6.9.

umbra	umbrae	schaduw
interest	+ gen	het is in het belang van

6.10.

occurrere	occurro	tegemoet komen, invallen
tacere	taceo	zwijgen

6.16.

**erigere
discere**

erigo
disco

oprichten
leren

6.17.

rumor

rumoris

praatje, gerucht

**latere
opprimere
vicinus**

lateo
opprimo
vicini

verborgen zijn
onderdrukken
buurman

6.22

**haurire
oportet
colligere
bos
invenire**

haurio
onpers.
colligo
bovis
invenio

drinken
het is nodig
verzamelen
rund
vinden

6.29

ubique

(bijw)

overal

6.32

**canis
vilis
prohibere**

canis
vilis, vile
prohibeo

hond
goedkoop, verachtelijk
beletten, verhinderen

6.33.

**officium
desiderium**

officii
desiderii

taak, plicht
verlangen

6.36.

**praeceptum
aeternus
sonitus
auris
mundus
saeculum**

praecepti
aeterna, aeternum
sonitus
auris
mundi
saeculi

voorschrift, bevel
eeuwig
geluid
oor
heelal, wereld
eeuw

6.39.

**praecipere
postulare
prudens
immo
cor**

praecipio
postulo
prudens, prudens, prudentis
(bijw)
cordis, o.

voorschrijven
eisen
verstandig
ja, zeker
hart

9. Bibliografie

9.1. Mongolië

ALLEN, B. *Edge of Blue heaven: A journey through Mongolia* (Londen, 1999)

MAN, J., *Genghis Khan, life death and resurrection* (Berkshire, 2004)

MARSHALL, R., *Opkomst en ondergang van het Mongoolse keizerrijk: van Chinggis Khaan tot Koebilai Khaan* (Baarn, 1993).

MAY, T., *The Mongol art of War: Chinggis Khan and the Mongol Military System* (Yardley, 2007)

TURNBULL, S. (auteur) en A.McBRIDE (illustrator), *The Mongols*, in *Men-at-arms* (nr. 105), (Oxford, 1980).

9.2. Willem van Rubroek

CAZENAVE, A., *Voyage dans l'empire Mongol, Histoire et images Medievales* (Augustus-September, 2007, nr. 15), 36-43.

DEVOLDER, U., OSTYN, R. en P. VANDEPITTE, *Het reisverhaal van Willem van Rubroek (1253-1255)*, Heemkundige Kring van Tielt, 1984.

VAN DEN WYNGAERT, P.A., *Itinera et relationes Fratrum Minorum Saeculi XIII et XIV: Itinerarium Willelmi de Rubruc*, in *Sincia Franciscana* (volumen I), (Qaruacchi-Firenze, 1929), pp. 164-332.

Recent verscheen ook een website over Willems verhaal: <http://www.willemvanrubrouck.be/>